

วิธีการพัฒนาประชาธิปไตยแก่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: ศึกษาเฉพาะกรณีสถานศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี

Ways to Develop Democracy for Children and Youth in the Educational Institutes of the Northeastern Region: A Case Study of the Educational Institutes in Ubon Ratchathani

วัลย์พร พรพงษ์¹

Walaiphorn phornphong¹

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง "วิธีการพัฒนาประชาธิปไตยแก่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: ศึกษาเฉพาะกรณีสถานศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาประชาธิปไตยแก่เด็กและเยาวชน เพื่อให้ได้มาตรฐานที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาประชาธิปไตยแก่เด็กและเยาวชนระดับประถมศึกษาตอนปลายของสถานศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานีและเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาประชาธิปไตยแก่เด็กและเยาวชนระดับประถมศึกษาตอนปลายของสถานศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณได้ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรได้แก่ครูและนักเรียนจำนวนทั้งสิ้น 295 คน การศึกษาคั้งนี้ได้ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาที่ใช้นักเรียนเป็นกลุ่มตัวอย่างรวม 3 โรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 3 คน บุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับองค์การการเมืองหรือองค์กรประชาธิปไตยในจังหวัดอุบลราชธานี อาทิ เช่น ประธานคณะกรรมการการเลือกตั้งระดับเขต ผู้อำนวยการการเลือกตั้งระดับจังหวัด ผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้ง ๗ เป็นต้น รวม 8 คน

ผลการศึกษามีดังนี้

1. วิธีการพัฒนาประชาธิปไตยในสถานศึกษา ในภาพรวมพบว่าครูและนักเรียนมีความคิดเห็นตรงกันว่าวิธีการพัฒนาประชาธิปไตยโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยในโรงเรียนอยู่ในระดับมากและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยตามหลักสูตรมีมากกว่าการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งสภาพปัจจุบันพบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่มีระดับการจัดกิจกรรมมากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการเมืองที่มีความคิดเห็นว่าการพัฒนาประชาธิปไตยในสถานศึกษาจะต้องทำเป็นนโยบายระดับชาติ โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักถึงความสำคัญของ

¹ คณบดี คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

¹ Dean , Faculty of Law , Ubonrachatani Rajabhat University.

การพัฒนาประชาธิปไตย ครูผู้สอนต้องเข้ามาดูแลให้มีการปฏิบัติอย่างแท้จริงและต้องเน้นที่การพัฒนา นักเรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ต้องมีการบำรุงขวัญและกำลังใจรวมทั้งสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบ Democratic Model ซึ่งครอบคลุมผลการวิจัยวิธีการพัฒนา ประชาธิปไตยแก่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาทั้ง 10 ด้าน ประกอบด้วย 1. D= destination & demonstration 2. E=executives 3. M=man 4. O=organization 5. C= conspiracy & cooperation 6. R=rules 7. A=activity 8. T= training 9. I=intellectual 10. C= creativity

2. ปัญหาในการพัฒนาประชาธิปไตยในสถานศึกษา ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นตรงกันว่า กิจกรรมตามหลักสูตรและเสริมหลักสูตรที่จัดน้อยคือกิจกรรมด้านปัญญาธรรม สำหรับในด้านภาวะธรรม เมื่อเปรียบเทียบกับการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรในด้านเดียวกันพบว่าครูจัดกิจกรรมในชั้นเรียน ด้านเปิด โอกาสนักเรียนตัดสินใจอย่างมีเหตุผลน้อยกว่ากิจกรรมอื่น ในด้านปัญญาธรรม พบว่าครูจัดกิจกรรมใน ชั้นเรียนด้านเน้นให้นักเรียนแสดงออกตามศักยภาพน้อยกว่ากิจกรรมอื่น ในด้านสามัคคีธรรมพบว่าครูจัด กิจกรรมในชั้นเรียนด้านปฏิบัติจริงน้อยกว่ากิจกรรมอื่น ในส่วนของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในด้าน ภาวะธรรมครูไม่ค่อยฝึกให้นักเรียนรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ในด้านปัญญาธรรมครูจัดกิจกรรมด้าน ได้ว่าที่ ด้านเวทีประชาธิปไตยและด้านสถานการณ์จำลองน้อยและในด้านสามัคคีธรรมครูจัดกิจกรรมด้าน ค่าประชาธิปไตยน้อยกว่ากิจกรรมอื่น สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการเมืองๆมีความคิด เห็นว่าปัญหาในการพัฒนาประชาธิปไตยในสถานศึกษาเกิดจากความไม่ใส่ใจของครูอาจารย์เอง ครูเป็น เฝด็จการ นักเรียนไม่มีภาวะและนโยบายของกระทรวงๆก็ไม่ได้เน้นในเรื่องประชาธิปไตยแต่อย่างใด

คำสำคัญ : วิธีการพัฒนาประชาธิปไตย, เด็กและเยาวชน

Abstract

This research is a case study of the educational institutes in Ubon Ratchathani", and is intended to study how to develop democracy for children and youth, democratic development of children and youth in upper primary school in Ubon Ratchathani, and to study the problems and obstacles to democratic development of children and youth in upper primary school in Ubon Ratchathani. This research is an integrated research using quantitative and qualitative research. The instrument used to collect the data in the quantitative research was questionnaires. The population was 295 teachers and students among large, medium and small schools. This study used descriptive statistics on the percentage mean and standard deviation to analyze the data. The one-way analysis of variance was also used in hypothesis testing. The instrument used to collect data in the qualitative research was indepth interview with 3 administrators of the schools used as the sample and other 8 peoples whose work related to politic or democratic organizations in Ubon Ratchathani such as Chairman of the District Election Commission, Director of the Provincial Election, Election observers, etc.

The findings of the research were as follow;

1. Ways to develop democracy in the Educational Institutes. Teachers and students

had the same opinion that the activities for learning democracy in school as a whole were at a high level. However, there were more activities for learning democracy in the school courses than in supplementary courses. And nowadays, there are more activities in large schools than in medium and small schools. From the educational executives and politician's viewpoints, both agreed that the development of democracy in Educational institutes must be the national policies. The educational executives should also realize the importance of the development of the democracy, and teachers must responsible for turning these policies into practices, In addition, they must be encouraged by sufficient budgets. By the way, the researcher has introduced the Democratic Model which encompasses the research's results of the ways to develop the democracy for the children and youths in educational institutes in 10 aspects, 1. D = destination & demonstration 2. E = executives 3. M = man 4. O = organization 5. C = conspiracy & cooperation 6. R = rules 7. A = activity 8. T = training 9. I = intellectual 10. C = creativity.

2. The problems of developing democracy in educational institutes . The teachers and students concur that there are still only a few activities in the Intellectual aspect. For the reverence aspect, when compare to the same types of activities, the researcher has found that the teachers have arranged these kind of activities less often than the others. In the Intellectual aspect, the researcher found that the teachers have arranged the activities in the class to propel the students to express their capacities less than the others. In the Fellowship aspect, the teachers rarely trained the students to listen to other people. In the Intellectual aspect, the teachers arranged debates activities, the stage of democracy and simulation In the Fellowship aspect, the teachers have arranged a democracy camp of democracy less than other activities.

For the educational executives and politicians, both agree that the problems of developing democracy in educational institutes are caused by the negligence of the teachers, the dictatorship of the teachers, students' immaturity and the policies of the Department of Education are not emphasized on the democracy.

Keywords : Ways to develop democracy ,children and youth

บทนำ

ประเทศไทยแม้จะเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตยมากกว่า 70 ปี แล้ว แต่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยก็ยังคงลุ่มๆ ดอนๆ การที่ประชาธิปไตยของไทยไม่สามารถหยั่งรากได้ลึก และสถาปนาเป็นสถาบันที่มั่นคงถาวรของประเทศได้ เพราะความคิดความเชื่อแบบดั้งเดิมยัง

คงมีอยู่ในขณะที่รูปแบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ถือเป็นรูปแบบการปกครองใหม่ขาดความต่อเนื่อง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือนับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ที่ได้มีการรับเอาระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยมาใช้แต่ปรากฏว่าระบบการเมืองขาดอุดมการณ์และวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับประชาธิปไตย (จุมพล หนิมพานิช , 2545, หน้า 35)

จากตัวอย่างผลการศึกษางานวิจัยของสถาบันพระปกเกล้าและสำนักงานสถิติแห่งชาติ เรื่อง การสำรวจค่านิยมประชาธิปไตยของเยาวชนอายุ 15 – 25 ปี ในปี พ.ศ.2550 พบว่า ในด้านวัฒนธรรมประชาธิปไตยเกี่ยวกับคุณภาพการปกครอง เยาวชนร้อยละ 10 เห็นว่า “จะยอมเสี่ยงต่อการติดคุก 10 ปีเพื่อทำการทุจริตให้รวย 30 – 40 ล้านบาท” เยาวชนร้อยละ 18 เห็นว่า “การเอาเปรียบคนอื่นเป็นเรื่องธรรมดา” เยาวชนประมาณร้อยละ 39 เห็นว่าถ้าเป็นไปได้ ไม่ต้องการเข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องของการเมือง เยาวชนร้อยละ 91.5 เห็นว่าประชาธิปไตยในประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยที่มีปัญหา ทั้งนี้ เยาวชนไม่เข้าใจในเรื่อง ความเป็นประชาธิปไตย ไม่เชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตย ไม่เชื่อมั่นในสถาบันที่ค้ำจุนประชาธิปไตย แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีเยาวชนประมาณร้อยละ 54 เห็นด้วยว่าประชาธิปไตยทำให้เรามีทางออกให้กับการแก้ปัญหาต่างๆ และเยาวชนร้อยละ 47 เห็นว่าประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่น่าพึงพอใจมากกว่าระบอบการปกครองอื่นๆ อย่างไรก็ตาม เยาวชนร้อยละ 45 ยังเห็นว่าการเรียนการสอนเกี่ยวกับประชาธิปไตยและการเมืองในสถานศึกษาที่เรียนหรือเคยเรียนน้อย (สถาบันพระปกเกล้าและสำนักงานสถิติแห่งชาติ , 2550, หน้า 43)

ทั้งนี้ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ได้มีหลักการที่ยึดวิสัยทัศน์ประเทศไทยปี พ.ศ.2570 เป็นหลักควบคู่ไปกับการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและกำหนดให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553, หน้า 23) ซึ่งวิสัยทัศน์ประเทศไทย พ.ศ.2570 ดังกล่าวมีหลักการตอนหนึ่งว่า “คนไทยภาคภูมิใจในความเป็นไทย ยึดมั่นในวัฒนธรรมประชาธิปไตย และหลักธรรมาภิบาล.....” ซึ่งสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา

แห่งชาติแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 7 ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้โดยในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่ง “ปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” การพัฒนาคนควบคู่กันไปกับการพัฒนาประชาธิปไตยจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นเพราะเป็นการให้โอกาสคนได้มีความรู้ความเข้าใจและมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างถูกต้องซึ่งเป็นรูปแบบของประชาธิปไตยแบบการมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นทางเลือกของแนวทางประชาธิปไตยโดยตรง (direct democracy) (ณัฐพร วรปัญญาตระกูล, 2549, หน้า 126-132) และเป็นแนวทางของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยนับตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของแนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งสถานศึกษาควรเป็นสถาบันที่มีบทบาทในการปลูกฝังจิตสำนึกและค่านิยมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้แก่เยาวชนเพื่อปมเพาะวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้ยั่งยืน

ทั้งนี้ เมื่อศึกษาทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคล์บลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg) จะพบว่านักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายอยู่ในประเภทระดับตามกฎเกณฑ์ (อายุ 10-13 ขวบ) ซึ่งเด็กระดับนี้ต้องการจะเอาอกเอาใจผู้อื่น ในขณะที่เดียวกันก็จะคอยสังเกตมาตรฐานของผู้อื่นไปพร้อมกับเรียนรู้โดยการซึมซาบที่ละน้อยถึงมาตรฐานของการกระทำว่าการกระทำอย่างใดดีหรือไม่จึงเป็นเด็กที่อยู่ในระดับที่เหมาะสมแก่การพัฒนาประชาธิปไตย ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรที่จะศึกษาวิจัยวิธีการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมแก่เด็กและเยาวชนในระดับประถมศึกษาตอนปลายเพื่อสร้างจิตสำนึกวิถีชีวิตประชาธิปไตยแก่เด็กและเยาวชนโดยศึกษาวิจัยถึงบทบาทของสถานศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานีในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่

ส่งเสริมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมโดยการสร้างเจตคติวิถีชีวิตประชาธิปไตยแก่เด็กและเยาวชนในระดับประถมศึกษาตอนปลายใน ๓ ด้าน คือด้าน การระดมทรัพยากร ปัญหาธรรมและสามัคคีธรรมเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อให้ได้รูปแบบและวิธีการที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมแก่เด็กและเยาวชนระดับประถมศึกษาตอนปลายของสถานศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสารและการวิจัยภาคสนามแบบผสมผสาน (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการวิจัยเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่างได้ครูจากโรงเรียนขนาดใหญ่จำนวน 24 คน โรงเรียนขนาดกลางจำนวน 8 คน โรงเรียนขนาดเล็กจำนวน 4 คน และได้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนจากโรงเรียนขนาดใหญ่จำนวน 124 คน โรงเรียนขนาดกลางจำนวน 107 คน โรงเรียนขนาดเล็กจำนวน 28 คน รวมครูและนักเรียน 295 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ในการวิจัยเชิงคุณภาพประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ 1.ผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาที่ใช้นักเรียนเป็นกลุ่มตัวอย่างรวม 3 โรงเรียน โรงเรียนละ 1 ราย รวมทั้งสิ้น 3 ราย 2. กลุ่มบุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับองค์กรการเมืองหรือองค์กรประชาธิปไตยในจังหวัดอุบลราชธานี ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้หลักความน่าจะเป็น ได้จากวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป้าหมาย ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 8 ราย คือ กลุ่ม

บุคลากรที่ปฏิบัติงานหรือเคยปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับองค์กรการเมืองหรือองค์กรประชาธิปไตย ได้แก่ กรรมการการเลือกตั้งระดับเขต 2 ราย ผู้อำนวยการการเลือกตั้งจังหวัดอุบลราชธานี 1 ราย พนักงานสืบสวนสอบสวนในสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง 3 ราย หัวหน้างานการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการการเลือกตั้ง 1 ราย และผู้สังเกตการณ์ในการเลือกตั้ง 1 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือกรอบคำถาม (Main Questions) ได้มาจากการวิจัยเอกสาร โดยปรับมาจากแบบสอบถามเรื่องสภาพการพัฒนาประชาธิปไตยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ของประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์ ลักษณะของคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวของ Likert เพื่อวัดระดับความคิดเห็นโดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

มากที่สุด	มีค่าเท่ากับ	5	คะแนน
มาก	มีค่าเท่ากับ	4	คะแนน
ปานกลาง	มีค่าเท่ากับ	3	คะแนน
น้อย	มีค่าเท่ากับ	2	คะแนน
น้อยที่สุด	มีค่าเท่ากับ	1	คะแนน

กำหนดการแปลผล ด้วยการ ใช้เกณฑ์ในการแบ่งระดับความคิดเห็น จาก ค่าเฉลี่ย ดังนี้ (ประคอง กรรณสูตร, 2538 : 117)

4.50 – 5.00	หมายถึง	มากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	มาก
2.50 – 3.49	หมายถึง	ปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	น้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง	น้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างและเก็บคืนด้วยตนเอง ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ในแบบสอบถาม

ส่วนที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า สถิติที่ใช้ คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำคะแนนที่ได้จากการศึกษามาทำการวิเคราะห์และอภิปรายผลทางสถิติ จากนั้นนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาสร้างเป็น ข้อคำถามในการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพข้อมูลที่ได้ จากแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ประชาธิปไตยตามหลักสูตรและเสริมหลักสูตรในสถานศึกษาโดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Standard Deviation) หาบทสรุปแล้ว นำมาสังเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยตาม หลักสูตรและเสริมหลักสูตรในสถานศึกษาเพื่อ เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาประชาธิปไตยแก่เด็กและ เยาวชนในจังหวัดอุบลราชธานีและบทบาทในการ พัฒนาประชาธิปไตยของสถานศึกษาในจังหวัด อุบลราชธานี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นการสัมภาษณ์แบบมี โครงสร้าง (Structured Interview) คือเป็นการ สัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดโครงสร้างและคำถาม ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าก่อนการไปเก็บ ข้อมูล และไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามโครงสร้าง คำถามที่ได้กำหนดไว้ กรอบคำถาม (Main Questions) ได้มาจากแนวคิดและทฤษฎีที่ได้มาจากการวิจัยเอกสารและจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณ มีแนวคำถามคือ 1. คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งประกอบด้วยอายุ การ ศึกษา ประสบการณ์ ความรู้ความสามารถ ๒. 2.

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการ พัฒนาประชาธิปไตยแก่เด็กและเยาวชนในสถาน ศึกษาและความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนา ประชาธิปไตยให้แก่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยตนเอง กำหนดเวลาการสัมภาษณ์ ทำการ สัมภาษณ์ตามกำหนด และเก็บรายละเอียดตาม แนวการสัมภาษณ์ โดยดำเนินการขออนุญาตกลุ่มผู้ ให้ข้อมูลเพื่อทำการบันทึกเทปคำให้สัมภาษณ์ เพื่อ เก็บรายละเอียดของคำตอบให้ได้มากที่สุด กรณี ในรายที่ไม่อนุญาตให้บันทึกเทปคำให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การจดบันทึกคำสัมภาษณ์ คำถามที่ใช้ ในการสัมภาษณ์ได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิง ปริมาณ ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้ ดำเนินการเก็บข้อมูลดังนี้ คือ เก็บข้อมูลจากกลุ่ม บุคลากรที่ปฏิบัติงานหรือเคยปฏิบัติงานเกี่ยวข้อง กับองค์กรการเมืองหรือองค์กรประชาธิปไตยโดย การสัมภาษณ์ เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลที่สัมภาษณ์ ทั้งหมดมาแล้ว จึงนำข้อมูลดังกล่าวมาตีความและ สร้างข้อสรุปของปัญหาการวิจัย โดยการตรวจสอบ ข้อมูลดิบอย่างละเอียด เรียบเรียงและคัดกรองให้ อยู่ในรูปแบบของงานวิจัย วิเคราะห์และสังเคราะห์ ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้แนวทางการ วิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่าง (Similarities-differences Analysis) ภายใต้อเทคนิคการ วิเคราะห์ความสอดคล้อง (Congruent Analysis) และเทคนิคการวิเคราะห์ความต่อเนื่องของแนวคิด และเนื้อหาสาระ (Consequence Analysis) นำ ข้อมูลทั้งหมด มาวิเคราะห์เพื่อหาบทสรุปแล้วนำมา สังเคราะห์เพื่อให้ได้ตัวแปรที่จะนำไปในการสร้างรูปแบบ (model) ในการพัฒนาประชาธิปไตยแก่เด็ก และเยาวชนในสถานศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี

ผลการศึกษา

1. ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาประชาธิปไตย จากผลการศึกษาพบว่าปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาประชาธิปไตยในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยตามหลักสูตรและเสริมหลักสูตรในสถานศึกษาใน 3 ด้านคือ ภาวะธรรม ปัญญาธรรมและสามัคคีธรรมพบว่ามีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยเสริมหลักสูตรน้อยกว่ากิจกรรมตามหลักสูตร

ในส่วนของการจัดกิจกรรมตามหลักสูตร ในด้านภาวะธรรมพบว่าครูไม่ค่อยจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ในด้านปัญญาธรรม ครูให้นักเรียนแสดงออกตามศักยภาพน้อยและในด้านสามัคคีธรรมครูจัดกิจกรรมประชาธิปไตยด้านปฏิบัติจริงและจัดบรรยายภาคที่ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยน้อย ในส่วนของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในด้านภาวะธรรมครูไม่ค่อยฝึกให้นักเรียนรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และโรงเรียนจัดให้มีการประเมินพฤติกรรมและคุณลักษณะประชาธิปไตยของนักเรียนน้อย ด้านปัญญาธรรมครูจัดกิจกรรมด้านได้วาที ด้านเวทีประชาธิปไตยและด้านสถานการณ์จำลองน้อยและในด้านสามัคคีธรรมครูจัดกิจกรรมด้านค่ายประชาธิปไตยน้อยกว่ากิจกรรมอื่น

สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการเมืองฯมีความคิดเห็นว่าปัญหาในการพัฒนาประชาธิปไตยในสถานศึกษาเกิดจากการขาดแคลนวิทยากร ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ความไม่ใส่ใจของครูอาจารย์เอง ครูเป็นเผด็จการ นักเรียนไม่มีวุฒิภาวะและนโยบายของกระทรวงฯก็ไม่ได้เน้นโรงเรียนสร้างประชาธิปไตย

2. วิธีการพัฒนาประชาธิปไตยในสถานศึกษา ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยตามหลักสูตรและเสริมหลักสูตรในสถานศึกษา 3 ด้านคือ ภาวะธรรม ปัญญา

ธรรมและสามัคคีธรรม ในภาพรวมพบว่าครูและนักเรียนมีความคิดเห็นตรงกันว่าวิธีการพัฒนาประชาธิปไตยโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยในโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยตามหลักสูตรมีมากกว่าการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยสภาพปัจจุบันพบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่มีระดับการจัดกิจกรรมมากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก

สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการเมืองฯมีความคิดเห็นว่าการพัฒนาประชาธิปไตยในสถานศึกษาจะต้องทำเป็นนโยบายระดับชาติ โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตย ครูผู้สอนต้องเข้ามาดูแลให้มีการปฏิบัติอย่างแท้จริงและต้องเน้นที่การพัฒนานักเรียนเป็นสำคัญ การเรียนการสอนควรเน้นการปฏิบัติการรู้เห็นจริงมากกว่า จะช่วยให้เป็นการสร้างปัญญา เช่นควรจะได้ลงมือทำมากกว่าเรียนในห้องเรียนนอกจากนี้ ต้องมีการบำรุงขวัญและกำลังใจรวมทั้งสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์สังเคราะห์ผลการวิจัยเชิงปริมาณและผลการวิจัยเชิงคุณภาพข้างต้น ผู้วิจัยสามารถนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาประชาธิปไตยแก่เด็กและเยาวชนระดับประถมศึกษาตอนปลายในสถานศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ที่มีคุณภาพ โดยสรุปเป็น Model ได้คือ Democratic Model ทั้งนี้รูปแบบดังกล่าวได้ใช้ทฤษฎีของนักจิตวิทยากลุ่มปัญญานิยม (Cognitive Theories of Moral Development) ซึ่งนักจิตวิทยาคนสำคัญในกลุ่มนี้ได้แก่ ฌ็อง ปิอาเจต์ (Jean Piaget) แห่งสวิตเซอร์แลนด์ และโคห์ลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg) แห่งสหรัฐอเมริกา มาเป็นทฤษฎีพื้นฐานในการพัฒนา เนื่องจากการพัฒนา

ประชาธิปไตยมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางจริยธรรมเพราะการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมประชาธิปไตยนั้นจะต้องพัฒนาจริยธรรมควบคู่กันไปโดยทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของพียาเจต์นั้น มีรากฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา 4 ขั้นของเขา กล่าวคือ พียาเจต์มีความเชื่อว่าพัฒนาการทางสติปัญญาและการคิดหาเหตุผลจำเป็นและเป็นรากฐานของพัฒนาการทางจริยธรรม ซึ่งมี 2 ขั้น คือ ขั้นแรกเรียกว่า ขั้นจริยธรรมพื้นฐาน ซึ่งเด็กรับกฎเกณฑ์ต่างๆที่ผู้อื่นยื่นให้ว่าไม่อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ ส่วนขั้นที่สองเรียกว่า ขั้นจริยธรรมอิสระ ซึ่งเด็กหรือบุคคลจะเข้าใจว่ากฎเกณฑ์นั้นเปลี่ยนแปลงได้ และปรับปรุงให้กฎนั้นเหมาะสมกับสถานการณ์ได้ ส่วนทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคห์ลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg) นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ผู้ซึ่งได้สนใจค้นคว้าเรื่องของความคิดเกี่ยวกับจริยธรรมโดยแบ่งคนออกเป็นระดับต่างๆ พบว่าเด็กอายุ 10-13 ขวบ เป็นระดับตามกฎเกณฑ์ ซึ่งระดับนี้เด็กต้องการจะเอาอกเอาใจผู้อื่น ในขณะที่เดียวกันก็จะคอยสังเกตมาตรฐานของผู้อื่นไปพร้อมๆกับเรียนรู้โดยการซึมซาบที่ละเอียดถึงมาตรฐานของการกระทำว่าการกระทำอย่างใดดีหรือไม่ดี

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำแนวความคิดจากทฤษฎีของพียาเจต์และโคห์ลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg) และจากแนวคิดที่ได้จากการศึกษาวิจัยมาเป็นพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบ Democratic Model ซึ่งครอบคลุมผลการวิจัยวิธีการพัฒนาประชาธิปไตยแก่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาทั้ง 10 ด้าน ดังนี้

1. D= destination จุดหมายปลายทาง การพัฒนาประชาธิปไตยจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายของการพัฒนา ซึ่งการพัฒนา หมายถึง การทำให้ดีขึ้น, ทำให้เจริญ, ปรับปรุง เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะนำเอาความคิดใหม่เข้าสู่กลุ่มบุคคลและระบบสังคม การพัฒนาประชาธิปไตยแก่เด็กและเยาวชนจึงต้องมีจุดมุ่ง

หมายให้ประชาธิปไตยมีความเจริญงอกงามและดียิ่งขึ้น

2. E=executives ผู้บริหาร จากการศึกษาวิจัยพบว่าการพัฒนาประชาธิปไตยต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารจึงจะประสบความสำเร็จและผู้บริหารนี้หมายรวมถึงผู้บริหารระดับประเทศ ระดับเขตรวมถึงผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยโดยการสนับสนุนและน่านโยบายมาปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

3. M=man คน การพัฒนาประชาธิปไตยจะต้องมีคนจากทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมทั้งนี้ การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จหรือไม่ นอกจากหลักสูตรที่เอื้อต่อการเรียนการสอนแล้ว ยังต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับประชาธิปไตย โดยครูและโรงเรียน ตลอดจนความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ปกครอง ชุมชน และตัวเด็กเองที่ต้องมีความสนใจที่จะเรียนรู้

4. O=organization การจัดการอย่างเป็นระบบ การพัฒนาประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ต้องมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบโดยควรให้กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานการศึกษาในทุกๆระดับ ได้กำหนดนโยบายและแผนการปฏิบัติการพัฒนาประชาธิปไตยในสถานศึกษาที่สอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อให้บุคลากรในทุกองค์กรมองเห็นภาพตลอดจนแนวทางของการพัฒนาประชาธิปไตยในสถานศึกษาในทิศทางเดียวกัน

5. C = conspiracy & cooperation การพัฒนาประชาธิปไตยในสถานศึกษาจะต้องมีการวางแผนงานโดยจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย สอดคล้องกับความเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่กล่าวว่าการวางแผนงานพัฒนาประชาธิปไตยตามหลักสูตรจะต้องเริ่มตั้งแต่การ

ศึกษาหลักสูตร การจัดทำแผนการสอน การกำหนดแผนการเรียนรู้ ฯ

6. R=rules กติกา การพัฒนาประชาธิปไตยในสถานศึกษาจะสำเร็จได้ต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์กติกาที่วางไว้ กฎระเบียบต่างๆ ที่นำมาใช้ต้องมีความเหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน มีการปฏิบัติอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

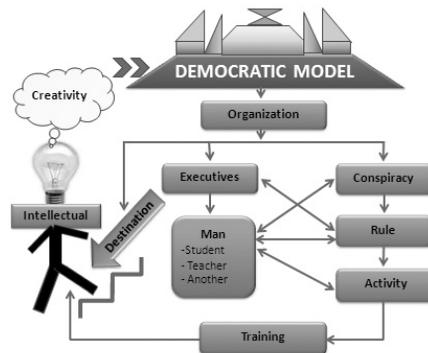
7. A = activity กิจกรรมเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยในสถานศึกษา ทั้งกิจกรรมตามหลักสูตร อาทิ เช่น การจัดกลุ่มอภิปรายในชั้นเรียน การโต้วาที การฝึกเขียนและวิจารณ์ การยอมรับคำวิจารณ์ของผู้อื่น การจัดป้ายนิทรรศการทางวิชาการ ฯลฯ เป็นต้น และกิจกรรมเสริมหลักสูตร อาทิ เช่น การจัดตั้งกรรมการนักเรียน สภานักเรียน การแข่งขันกีฬาเพื่อให้รู้จักแพ้ รู้จักชนะ

8. T = training การพัฒนาครูอาจารย์และนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตย สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยที่ว่าครูที่ผ่านการอบรมสัมมนาประชาธิปไตยจะมีระดับความคิดเห็นด้านการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยมากกว่าครูที่ไม่ได้รับการอบรมสัมมนาซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระดับการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยของครู

9. I = intellectual สติปัญญา การพัฒนาประชาธิปไตยในสถานศึกษาจะต้องได้ผลสัมฤทธิ์คือการพัฒนาทางสติปัญญาซึ่งเป็นเรื่องปัญญาธรรม ซึ่งตัวอย่างของกิจกรรมด้านปัญญาธรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยมี อาทิ เช่น กิจกรรมโต้วาที กิจกรรมแข่งขันตอบปัญหาเกี่ยวกับประชาธิปไตย การเชิญวิทยากรมาบรรยายพิเศษเกี่ยวกับประชาธิปไตย ฯลฯ

10. C = creativity ความคิดสร้างสรรค์ จากการพัฒนาทางสติปัญญาจะทำให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ของตนเองซึ่งถือเป็นผลสัมฤทธิ์สูงสุดของการพัฒนา

แผนภูมิที่ 1 : DEMOCRATIC MODEL

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. การกำหนดนโยบาย แผนงานในการเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับประชาธิปไตย

ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายและแผนงานในการเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับประชาธิปไตยเพราะเป็นสิ่งทีโรงเรียนสามารถทำได้ภายในขอบอำนาจของตน

2. สถานศึกษาต้องมีแผนงานในการส่งครูอาจารย์ไปอบรมสัมมนาในเรื่องการพัฒนาประชาธิปไตยให้มากขึ้น

3. การจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับประชาธิปไตยผู้บริหารสถานศึกษาและครูอาจารย์ควรมีแผนงานการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับประชาธิปไตยอย่างเป็นรูปธรรม มีการแต่งตั้งคณะกรรมการเกี่ยวกับโครงการประชาธิปไตย

4. สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้บุคลากรในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยมากขึ้น

5. สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมเน้นทางปัญญาธรรมคือให้นักเรียนแสดงออกตามความสามารถและศักยภาพของตนเองให้มากขึ้น